

Correctievoorschrift HAVO

2017

tijdvak 1

Nederlands

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met het bij de toets behorende correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden met inachtneming van het correctievoorschrift toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten.
Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een onvolkomenheid bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk nadat de onvolkomenheid is vastgesteld via Examenblad.nl verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

NB

Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.

Een onvolkomenheid kan ook op een tijdstip geconstateerd worden dat een aanvulling op het correctievoorschrift te laat zou komen.

In dat geval houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen kunnen maximaal 61 scorepunten worden behaald.

- 1 Correct taalgebruik wordt getoetst bij alle antwoorden van de kandidaat op open vragen.

Voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik worden maximaal 4 scorepunten in mindering gebracht. Onder incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik moet worden verstaan: spelfouten, verkeerd woordgebruik en fouten in de zinsbouw inclusief verkeerde woordvolgorde.

Herhaalde fouten dienen als afzonderlijke fouten te worden geteld.

De aftrekpunten voor incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik dienen los van de inhoudelijke beoordeling te worden geregistreerd. Ze vormen de laatste beoordelingscomponent van het correctievoorschrift.

Voor fouten met betrekking tot incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik dienen volgens onderstaande aftrekgeregeling in totaal maximaal 4 scorepunten in mindering te worden gebracht:

0 fouten	0 scorepunten
1 fout of 2 fouten	1 scorepunt
3 of 4 fouten	2 scorepunten
5 of 6 fouten	3 scorepunten
7 of meer fouten	4 scorepunten

Bij een antwoord op een open vraag waarbij de kandidaat niet hoeft te antwoorden in een volledige zin, wordt niet de grammaticaliteit van het antwoord beoordeeld, maar de spelling wel. De reikwijdte van vakspecifieke regel 1 wordt hiermee voor antwoorden op deze open vragen beperkt. Bij de beoordeling van de spelling dient uitgegaan te worden van de schrijfwijze volgens de Leidraad bij de Woordenlijst Nederlandse Taal (het Groene Boekje).

Deze aftrekgeregeling geldt onverkort voor alle kandidaten.

- 2 Het is de kandidaat niet toegestaan telegramstijl te gebruiken bij vragen waarbij in volledige zinnen moet worden geantwoord. Aan een antwoord dat geheel in telegramstijl is weergegeven, dienen geen scorepunten te worden toegekend.
- 3 Voor alle open vragen met een maximum aantal woorden geldt: indien een kandidaat een vraag herhaalt alvorens hij/zij tot een antwoord komt, worden de woorden tot aan het eigenlijke antwoord (conform het beoordelingsmodel) niet meegeteld.
- 4 Wanneer een antwoord op een open vraag het maximum aantal woorden overschrijdt, worden alleen de woorden van het antwoord tot het toegestane maximum in de beoordeling betrokken met inachtneming van vakspecifieke regel 3.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag die betrekking heeft op de hoofdgedachte van de tekst worden 2 scorepunten toegekend.

Aan het juiste antwoord op de overige meerkeuzevragen wordt 1 scorepunt toegekend.

Tekst 1 Tegen het dierensentiment

---

1 maximumscore 1

De kern van een goed antwoord is:
het bezwaar dat zij geen hart voor dieren zou hebben / het bezwaar dat ze geen dierenvriend zou zijn

Beoordeel de spelling.

2 maximumscore 1

(alinea) 7

3 maximumscore 1

(alinea) 15

4 maximumscore 1

De kern van een goed antwoord is:
De schrijver heeft weinig waardering voor het huidige dierensentiment (in de media).

Maximumlengte van het antwoord: 20 woorden.

Beoordeel de spelling en grammatica.

Vraag	Antwoord	Scores
5	<p>maximumscore 2</p> <p>De kern van een goed antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • (standpunt:) Tegenwoordig bedrijven alle dagbladen (een te serieuze vorm van) dierenjournalistiek • (argumentatie:) Zelfs Trouw, de Volkskrant en NRC Handelsblad (beoefenen inmiddels dierenjournalistiek) <p><i>Maximumlengte van het antwoord: 30 woorden.</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i></p>	<p>1</p> <p>1</p>
6	A	1
7	<p>maximumscore 1</p> <p>De kern van een goed antwoord is: (Met dit dogma wordt bedoeld dat) een mens net zo veel waard is als een dier / dat de mens ook maar een dier is.</p> <p><i>Opmerking</i> <i>Wanneer alleen een citaat wordt gegeven geen scorepunten toekennen.</i></p> <p><i>Maximumlengte van het antwoord: 20 woorden.</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i></p>	
8	<p>maximumscore 1</p> <p>‘maligniteit’ (regel 137)</p>	
9	<p>maximumscore 2</p> <p>De kern van een goed antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Er gebeurt zelden iets ongewoons in het dierenrijk • en alleen het ongewone is nieuwswaardig <p><i>Maximumlengte van het antwoord: 25 woorden</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i></p>	<p>1</p> <p>1</p>
10	<p>maximumscore 1</p> <p>gevolg</p>	
11	<p>maximumscore 1</p> <p>‘Waarom zou een zichzelf respecterend nieuwsmidium überhaupt geïnteresseerd in ze zijn? Dat nu blijkt een volkomen achterhaalde gedachte.’ (regels 158-162)</p> <p><i>Beoordeel de spelling.</i></p>	

Vraag	Antwoord	Scores
12	<p>maximumscore 2</p> <p>De kern van een goed antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vroeger beseftte men dat de natuur wreed kan zijn / dat de natuur onsympathieke trekjes heeft • Nu krijgt de mens de schuld (van de wreedheid van de natuur) / Nu wordt de mens verantwoordelijk gehouden (voor de wreedheid van de natuur) <p><i>Maximumlengte van het antwoord: 25 woorden.</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i></p>	<p>1</p> <p>1</p>
13	<p>maximumscore 1</p> <p>De kern van een goed antwoord is: Het geeft aan dat zelfs een minister serieus meegaat in het dieren sentiment.</p> <p><i>Maximumlengte van het antwoord: 20 woorden.</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i></p>	
14	<p>maximumscore 2</p> <p>De kern van een goed antwoord is: (De berichtgeving over de bultrug is geen echt nieuwsfeit)</p> <ul style="list-style-type: none"> • omdat een stervende bultrug normaal is / niet ongewoon is • en journalisten alleen over het abnormale/ongewone horen te schrijven <p><i>Maximumlengte van het antwoord: 25 woorden.</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i></p>	<p>1</p> <p>1</p>
15	<p>maximumscore 2</p> <p>De kern van een goed antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • reacties op het boek van Bas Haring • ervaring van de auteur met reacties op haar artikelen over dierenliefde <p><i>Beoordeel de spelling.</i></p>	<p>1</p> <p>1</p>
16	D	1
17	<p>maximumscore 1</p> <p>De kern van een goed antwoord is: (Het belangrijkste argument voor deze uitspraken is) dat het dieren sentiment mensen naar het tweede plan verwijst / dat het dieren sentiment mensen minder waardevol maakt / dat dieren zo belangrijker worden dan mensen.</p> <p><i>Maximumlengte van het antwoord: 15 woorden.</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i></p>	

Vraag	Antwoord	Scores
18	C	1
19	D	1
20	A	2

Tekst 2 Ga op schoolreis naar het dierproevenlab

21	D	1
22	D	1
23	B	1
24	maximumscore 1 'Ze hoopten dat iemand het zou lezen.' (regels 68-69) <i>Beoordeel de spelling.</i>	
25	maximumscore 1 De kern van een goed antwoord is: (Met die openheid wordt bedoeld) dat mensen die in een proefdiercentrum werken meer informatie uitwisselen met collega's. <i>Maximumlengte van het antwoord: 20 woorden.</i> <i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i>	
26	maximumscore 1 verbetering(en) van het lot van proefdieren <i>Opmerking</i> <i>Ook goed: meer aandacht voor het lot van proefdieren.</i> <i>Beoordeel de spelling.</i>	
27	B	1
28	maximumscore 2 • 2 • 5	1 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Tekst 1 en 2 Overkoepelende vragen

---

29 A 1

30 maximumscore 2

De kern van een goed antwoord is:

- Tekst 1 gaat over een teveel aan aandacht voor dieren 1
- Tekst 2 gaat over een tekort aan aandacht voor dierenwelzijn/proefdieren 1

Maximumlengte van het antwoord: 30 woorden.

Beoordeel de spelling en grammatica.

Tekst 3 Kritisch zijn is soms je mond houden

---

31 maximumscore 2

De kern van een goed antwoord is:

- (probleem:) Meningen zijn tegenwoordig niet meer dan opmerkingen 1
- (gevolg:) Dat leidt vaak tot een agressief gevecht met woorden 1

Maximumlengte van het antwoord: 25 woorden.

Beoordeel de spelling en grammatica.

32 maximumscore 1

De kern van een goed antwoord is:

We weten niet meer wat een mening inhoudt.

Opmerking

Niet goed: Er is sprake van een begripsprobleem.

Maximumlengte van het antwoord: 15 woorden.

Beoordeel de spelling en grammatica.

33 B 1

34 C 1

Vraag	Antwoord	Scores
35	maximumscore 2 De kern van een goed antwoord is: (Kritisch zijn kost moeite want)	
	<ul style="list-style-type: none"> • je mening moet inhoud hebben • je moet rekening houden met de ander / je moet opletten hoe je iets zegt / je moet nadenken voor je typt 	1 1
	<i>Maximumlengte van het antwoord: 25 woorden.</i>	
	<i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i>	
36	A	2
37	maximumscore 2 De kern van een goed antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Omdat journalisten voeling met hun lezers willen houden / Omdat journalisten een kloof merkten tussen hen en hun lezers • vragen journalisten mensen steeds vaker naar hun mening 	1 1
	<i>Maximumlengte van het antwoord: 25 woorden.</i>	
	<i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i>	
38	maximumscore 2 De kern van een goed antwoord is: Reacties op sociale media (zoals Twitter) hebben niet dezelfde status als een mening (en hebben geen inhoud).	
	<i>Opmerking</i>	
	<i>Ook goed, voor 2 scorepunten: Tweets zijn inhoudsloze meningen.</i>	
	<i>Maximumlengte van het antwoord: 20 woorden.</i>	
	<i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i>	

Tekst 4 Doen en laten

39	D	1
40	A	1
41	C	1
42	maximumscore 1 De kern van een goed antwoord is: Uitdagende kleding leidt af (van een taakgerichte werksfeer).	
	<i>Maximumlengte van het antwoord: 15 woorden.</i>	
	<i>Beoordeel de spelling en grammatica.</i>	

Vraag	Antwoord	Scores
43	B	2
44	C	1
45	maximumscore 3	
	• 1	1
	• 5	1
	• 7	1

Incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik

---

46 Regeling met betrekking tot incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik in de antwoorden op open vragen

Voor fouten met betrekking tot incorrecte formuleringen en onjuist taalgebruik dienen in totaal maximaal 4 scorepunten in mindering te worden gebracht volgens onderstaande aftrekregeling:

0 fouten	0
1 fout of 2 fouten	1
3 of 4 fouten	2
5 of 6 fouten	3
7 of meer fouten	4

Zie Vakspecifieke regel 1 voor exacte aanwijzingen omtrent aftrek.

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per examinator in de applicatie Wolf. Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 23 mei.

Ook na 23 mei kunt u nog tot 14 juni gegevens voor Cito accorderen. Alle gegevens die vóór 14 juni zijn geaccordeerd, worden meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in de webbased versie van Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

tweede tijdvak

Ook in het tweede tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw tweede-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

- tekst 1 Elma Drayer, Vrij Nederland, 5 oktober 2013
- tekst 2 Hester van Santen, NRC Handelsblad, 8 en 9 maart 2014
- tekst 3 Anouk van Kampen, NRC Handelsblad, 16 en 17 maart 2013
- tekst 4 Beatrijs Ritsema, Vrij Nederland, 29 juni 2013
- tekstfragment 1 Twitter vertelt niet wat er leeft, Linda Duits en Rens Vliegthart, nrc.nl, 27 december 2014

Nederlands havo

Centraal examen havo

Tijdvak 1

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor havo

Bij het centraal examen Nederlands havo:

Op **pagina 6**, bij **vraag 11** moet worden toegevoegd:

ook goed

'Dat nu blijkt een volkomen achterhaalde gedachte.' (regels 161-162)

ook goed

'Dieren schrijven daarentegen geen boeken, ze maken geen films, ze handelen niet in goederen en ze doen geen uitvindingen. Waarom zou een zichzelf respecterend nieuws-medium überhaupt geïnteresseerd in ze zijn? Dat nu blijkt een volkomen achterhaalde gedachte.' (regels 155-162)

en

Op **pagina 10**, bij **vraag 37** moet het volgende antwoord ook goed gerekend worden:

De kern van een goed antwoord is:

- Journalisten gebruiken bronnen als Twitter als maatstaf voor de publieke opinie 1
- Daardoor laten ze merken dat een onlinemening waardevol is 1

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren Nederlands havo.

Het College voor Toetsen en Examens,
Namens deze, de voorzitter,

drs. P.J.J. Hendrikse